

Opis źródła:

Portret trumienny jest zjawiskiem charakterystycznym dla kultury sarmackiej, ściśle związanym z pełnym przepychu obrzędkiem pogrzebowym na ziemiach Rzeczypospolitej w XVII i XVIII w. (*pompa funebris*). Portrety trumienne były malowane zazwyczaj olejno na blasze cynkowej, miedzianej, a nawet srebrnej, specyficzny – sześćo- lub ośmioboczny kształt takiego wizerunku wiązał się z jego dostosowaniem do kształtu trumny. W czasie uroczystości pogrzebowych portret taki mocowano na trumnie i miał on symbolicznie reprezentować zmarłą osobę, dlatego niezwykle zazwyczaj realistycznie, bez upiększeń przedstawiano na nim zmarłą osobę. Stanowił on centralny punkt sarmackiego „castrum doloris”, do takiego wizerunku dodawano herby danej osoby i dodatkowe inskrypcje odnoszące się do jej biografii, przynoszące zwykle pochwałę cnót zmarłego.

W zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie przechowywany jest wykonany olejno na blasze cynkowej portret trumienny nieznannej młodej kobiety w białym czepku. Powstał on ok. 1670–1680, najprawdopodobniej na Mazowszu. Portretowana kobieta ma młodą twarz i delikatnych rysach, jej oczy skierowane są dokładnie na widza oglądającego wizerunek. Włosy kobiety zakrywa biały czepok obszyty koronką, opasany sznurem pereł i ozdobami, perły okrywają również szyję portretowanej zmarłej, została ona ukazana w czarnej, bogato haftowanej, modnej sukni.

Miejsce przechowywania źródła:

Muzeum Narodowe w Warszawie, nr inw. MP 2480 MNW

Tekst źródła:

Portret trumienny kobiety w białym czepku.

<https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/zbiory/445469>

[domena publiczna]

Słowniczek pojęć:

Castrum doloris (łac.) – dosłownie: obóz żalu, twierdza boleści; niezwykle wystawna, pełna rozbudowanych dekoracji forma katafalku przygotowywana dla sprawowania obrzędów pogrzebowych.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Czy strój portretowanej osoby jest zgodny z modą kobiecą z 2. połowy XVII wieku? Opisz strój kobiety.
2. Czego symbolem jest biały czepek na głowie portretowanej kobiety?
3. Czy perły na szyi portretowanej mają swoją symbolikę?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Czy portret trumienny nieznannej kobiety pozwala na ustalenie jej statusu społecznego?
2. Czy znasz inne portrety kobiece z 2. połowy XVII wieku? Porównaj je z prezentowanym portretem trumiennym.

Literatura pomocnicza:

Chrościcki J.A., *Pompa funebris: z dziejów kultury staropolskiej*, Warszawa 1974.

http://otworzksiazke.pl/ksiazka/pompa_funebris/

Dziubkowska J., *Portrety trumiennie, tablice inskrypcyjne i herbowe*, Poznań 1981.

Dziubkowska J., *Vanitas: portret trumienny na tle sarmackich obyczajów pogrzebowych*, Poznań 1996.

Jankowski A., „*Wieczny jak piramidy pomnik nieśmiertelnej pamięci*”: uwagi o epitafijnej funkcji portretu trumiennego w okresie nowożytnym, „*Kwartalnik Historii Kultury Materialnej*”, R. 69, 2021, nr 4, s. 513–526.

<https://journals.iaepan.pl/khkm/article/view/2973/2886>

Jaśkiewicz A.A., *Portrety trumiennie w klasztorze OO. Dominikanów w Gidlach*, *Biuletyn Historii Sztuki*”, R. 28, 1966, nr 3-4, s. 350–354.

Krawczyk B., *XVII-wieczne portrety trumiennie w zbiorach Muzeum Okręgowego w Sieradzu*, „*Sieradzki Rocznik Muzealny*”, T. 17, 2021, s. 107–112.

„*Pamiętka wieczna nigdy nie ustaje...*”: w kręgu leszczyńskiego portretu trumiennego: katalog wystawy: *grudzień 2002 – styczeń 2003*, red. G. Michałak, K. Szymańska, Leszno 2002.

<http://repcyfr.pl/Content/18177/PDF/Manys.pdf>

https://www.wilanow-palac.pl/panienki_w_trunienki.html

https://www.wilanow-palac.pl/pompa_funebris_w_staropolskich_relacjach_pogrzebowych.html

https://www.wilanow-palac.pl/castrum_doloris.html

[https://www.wilanow-](https://www.wilanow-palac.pl/pompa_funebris_adama_mikolaja_sieniawskiego_we_lwowie_i_brzezanach_w_1726_r.html)

[palac.pl/pompa_funebris_adama_mikolaja_sieniawskiego_we_lwowie_i_brzezanach_w_1726_r.html](https://www.wilanow-palac.pl/pompa_funebris_adama_mikolaja_sieniawskiego_we_lwowie_i_brzezanach_w_1726_r.html)

Najważniejsze cezurę:

Lata 1670–1680, w których powstał portret to ostatnie lata panowania Jana II Kazimierza Wazy i początek rządów Jana III Sobieskiego. W tym okresie toczyły się walki między Rzeczypospolitą a Imperium Osmańskim, w trakcie których w 1673 wojska polskie dowodzone przez ówczesnego hetmana wielkiego koronnego zwyciężyły wojska tureckie pod twierdzą w Chocimiu.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Anna Markiewicz